

Masada – ant neprieinamos uolos pastatyta tvirtovė

1949 m. En Gedyje buvo įkurta Izraelio karinė įgula, nes nuo jo iki Jordanijos sienos tebuvo tik keli kilometrai. 1953 m. čia įsikūrė didelis kibucas; jo gyventojai vertėsi žemdirbyste.

Šiandien daugiausia dirbama turizmo sektoriuje ir aptarnaujama sanatorija. En Gedyje yra Judėjos dykumos prie Negyvosios jūros gyvūnų ir augalų tyrimo institutas, užveistas botanikos sodas.

Didžiausias oazės šaltinis, vadinamas Dovydo vardu, trykšta maždaug 300 m aukštyje virš Negyvosios jūros lygio ir 185 m krinta į apačioje esantį ežerėlį. Jį galima pasiekti tarp vešlios augmenijos vingiuojančiu ir kai kur uoloje iškalto taku.

Piečiau tarp tankiai sužėlusių meldų trykšta Sulamitos šaltinis. Žemiau esančiame slėnyje buvo įsikūrusi gyvenvietė. Jos vietoje rastos ir dviejų sinagogų liekanos. Už maždaug 6 km į pietvakarius nuo En Gedžio esančiose sunkiai prieinamose olose 1960 m. rasti antrojo žydų sukilimo vadovo Bar Kochbos laišakai, kuriuose minimas ir pats En Gedis.

MASADA

■ *Ant įspūdingo kalno iškilusi paskutinio žydų pasipriešinimo romėnams vieta. Iš jos matyti romėnų apgulos stovyklos, tvirtovei paimti supiltas pylimas, stebina vandens kanalų sistema.*

Vakariniame Negyvosios jūros krante, tarp saulės išdegtų Judėjos dykumos kalnų šlaitų yra ypatingas, visiškai nuo kitų uolų atsiskyręs iškyšulys. Jo plokščia, maždaug 600 m ilgio ir 200 m pločio viršukalnė virš lygumos iškilusi 246 m rytuose ir 180 m vakaruose. Statūs šlaitai šią vietą daro beveik nepaimama tvirtove.

Šioje vietoje esančiose olose žmonės gyveno jau prieš 6 tūkst. metų. Makabiejai ir vyriausiasis kunigas Jonatanas (161–143 m. pr. Kr.) joje pastatė pilį (aramėjiškai *m'asada*). Hasmonėjų laikais Jonas Hirkanas (135–104 m. pr. Kr.) ją dar sustiprino.

Įtvirtinęs savo valdžią Judėjoje ir Galilėjoje, 36–30 m. pr. Kr. Erodas Masadą pavertė stipriausia šalies tvirtove. Po jo mirties čia įsikūrė romėnų įgula. 66 m., prieš pat žydų sukilimą, grupė zelotų Masadą paėmė į savo rankas. Numalšinus sukilimą 70 m. ji tapo paskutine sukilėlių prieglauda. 72 m. rudenį prie tvirtovės pasirodė Flavijaus Silvos vadovaujamas X romėnų legionas ir įkūrė savo stovyklą. Kadangi gynėjai turėjo gausias vandens ir maisto atsargas ir nebuvo įmanoma jų išmarinti badu, romėnai iki pat kalno viršūnės ėmė statyti pylimą. 73 m. pradžioje pylimu užtempę apgulos mašinas jie įstengė pralaužti tvirtovės sieną ir padegti medines užtvaras.

1

Šalis ir jos istorija

- 11 Šalis ir jos gyventojai
- 17 Religijos Šventojoje Žemėje
- 29 Šventoji Žemė ir šventosios vietos
- 30 Palestinos istorija

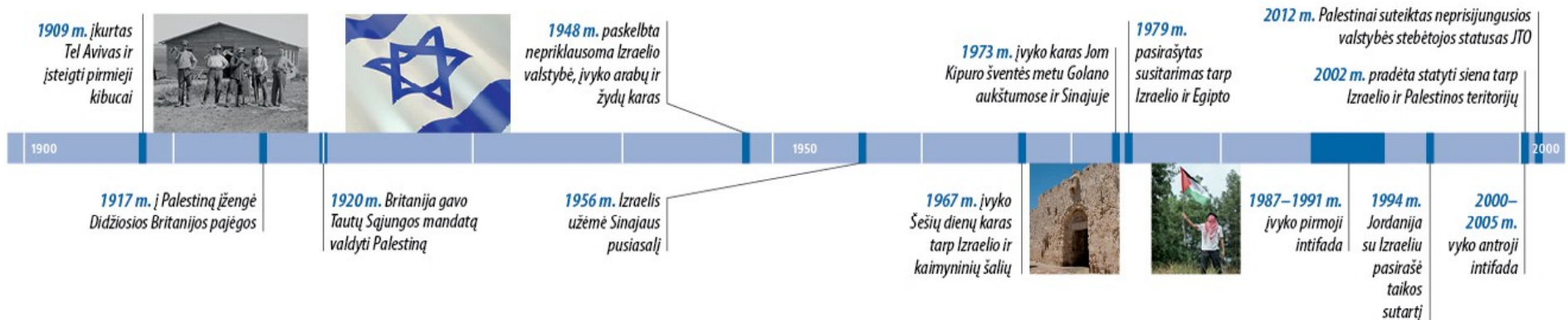

Erodo Didžiojo perstatyta Jeruzalės šventykla kėlė žydų pasididžiavimą

suteikdamas tam tikrą valdžią Judėjoje. Kitos svarbios sritys buvo perduotos tiesioginei įkurtos naujos Sirijos provincijos gubernatoriaus valdžiai. Aristobulas su sūnumis kaip belaisviai buvo išvežti į Romą, kartu su jais – nemažas būrys žydų. Pastarieji netrukus gavo laisvę ir imperijos sostinėje įkūrė žydų bendruomenę.

48 m. pr. Kr. Cezariui nugalėjus Pompėją, Hirkanas ir jo patarėjas idumėjas Antipatras siekė įsiteikti naujam valdovui. Tai jiems pavyko – Hirkanas buvo pripažintas Romos sąjungininku ir patvirtintas vyriausiuoju kunigu, o Romos

pilietybę gavęs Antipatras paskirtas Judėjos prokuratoriumi. Savo vyriausiąjį sūnų Fazaelį jam pavyko padaryti Judėjos ir Perėjos prefektu, o jaunesnysis Erodas gavo Galilėją. Erodas greitai parodė vadovo gabumus ir žiaurumą, brutaliai numalšindamas sukilimą prieš romėnus. Tuo jis užsitarnavo romėnų pasitikėjimą ir juo mikliai pasinaudojo. 40 m. pr. Kr. Romos senatas Erodą paskyrė Judėjos karaliumi. Vis dėlto naujasis karalius sostą dar turėjo išsikovoti. Iki 38 m. pr. Kr. jam pavyko įsitvirtinti Galilėjoje ir Judėjoje, o dar už metų, romėnų pajėgoms užėmus Jeruzalę, jis tapo vienvaldžiu šalies valdovu.

Jafa

■ Jafa įdomi restauruotu arabų miesto senamiesčiu su mažomis, menininkų pamėgtomis gatvelėmis. Netoli jūros galima aplankyti Šv. Petro bažnyčią ir pasivaikščioti pakrante.

Per Palestiną ejo svarbiausi sausumos keliai, jungiantys Egiptą su Mesopotamija, tačiau Izraelis niekada nebuvo reikšminga jūrinė valstybė. Karalius Saliamonas, gabendamas Jeruzalės šventyklos statybai kedrus iš Libano, buvo priverstas samdyti Sidono jūreivius.

Vis dėlto Viduržemio jūros uostai buvo reikšmingi ir prekybai svarbūs šalies vartai. Pro juos į Šventąją Žemę atvykdavo didžioji krikščionių piligrimų dalis. Netoli jūros esančiame tarptautiniame oro uoste savo keliones pradeda ir dabartiniai piligrimai. Dažniausiai jie aplanko ir pietiniu Tel Avivo priemiesčiu virtusią senąją Jafą.

Istorija

Prie Viduržemio jūros įsikūrusi Jafa pretenduoja būti seniausiu pasaulio uostu. Pasak legendos, ją įkūręs trečiasis Nojaus sūnus Jafetas. Nors apie tikrąjį miesto įkūrėją spręsti sunku, tačiau senovėje Jafa iš tiesų buvo svarbiausias Palestinos uostas.

Jafos slėnyje archeologai rado hiksų įtvirtinimų (1750–1550 m. pr. Kr.), o kaimyniniame Tel Avive rasti net V tūkstantmečio prieš Kr. gyvenvietės likučiai. Pagal Karnako šventyklos (Egipte) sienų įrašus, Jafa buvo vienas iš 113 faraono Tutmosio III 1468 m. pr. Kr. paimtų miestų. Viename papiruse užrašytas padavimas skelbia, kad miestas buvo paimtas klasta: egiptiečiai jo gyventojams padovanojo didžiules amforas, kuriose tarp grūdų buvo pasislėpę stiprūs kariai. Jafa paminėta Ramzio II (1270 m. pr. Kr.) sąrašė kaip turtingas miestas, kuriame apdirbamas metalas, medis ir kaulas.

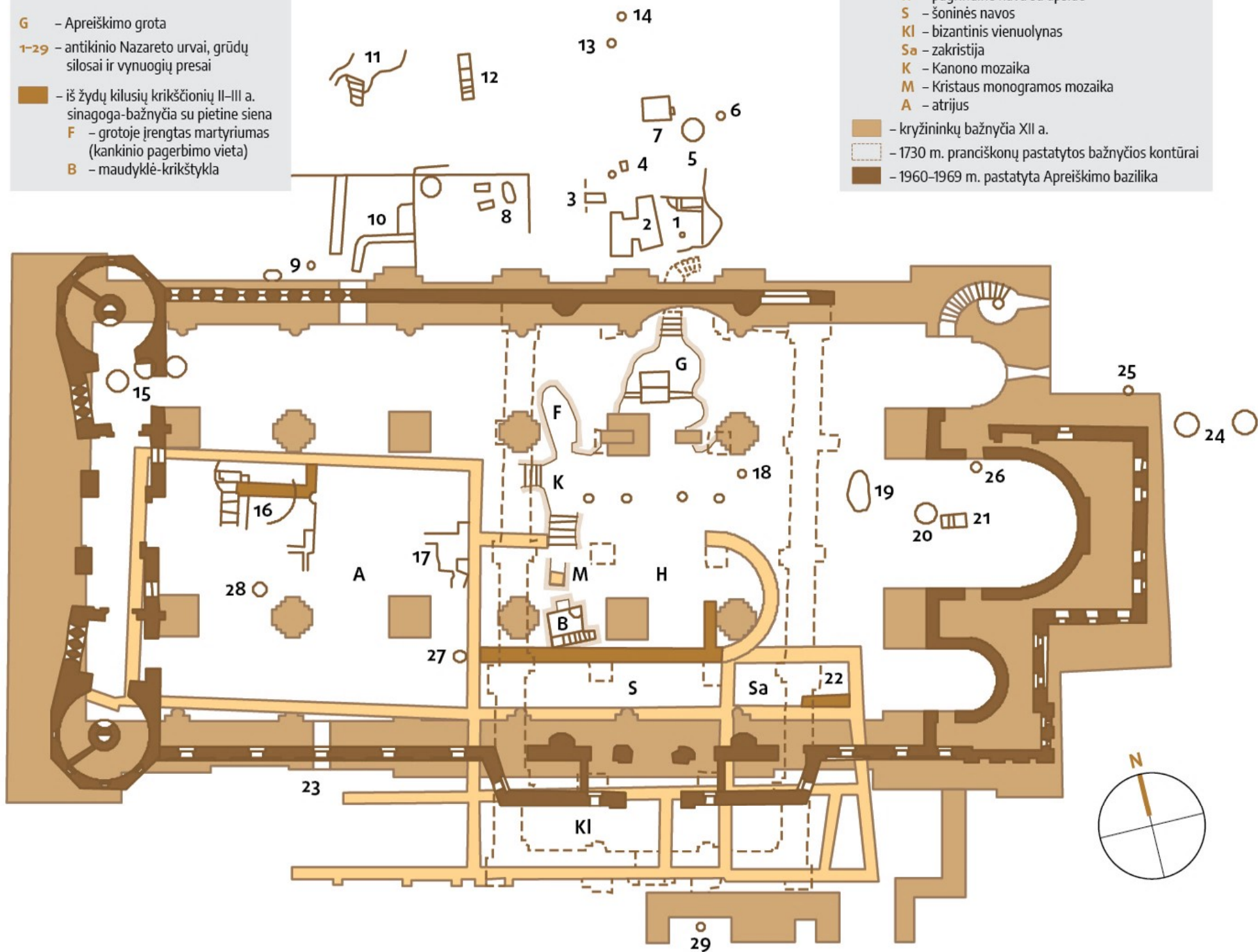
Vėliau uostas priklausė filistinams. Izraeliečių gentims užėmus Pažadėtąją žemę, pakrantė buvo priskirta Dano genčiai (Joz 19, 46), tačiau izraeliečiai Jafą užėmė tik Dovydo laikais. Ir karaliui Saliamonui statant šventyklą bei savo rūmus (2 Kr 2, 15), ir atstatant šventyklą po Babilono tremties (Ezd 3, 7), Libano kedrai į Jeruzalę buvo gabunami per Jafos uostą. Pasak biblinio pasakojimo, pranašas Jona, nepanoręs skelbti Ninivei atsivertimo, bėgo nuo Viešpaties ir Jafoje įsėdo į laivą (Jon 1, 3).

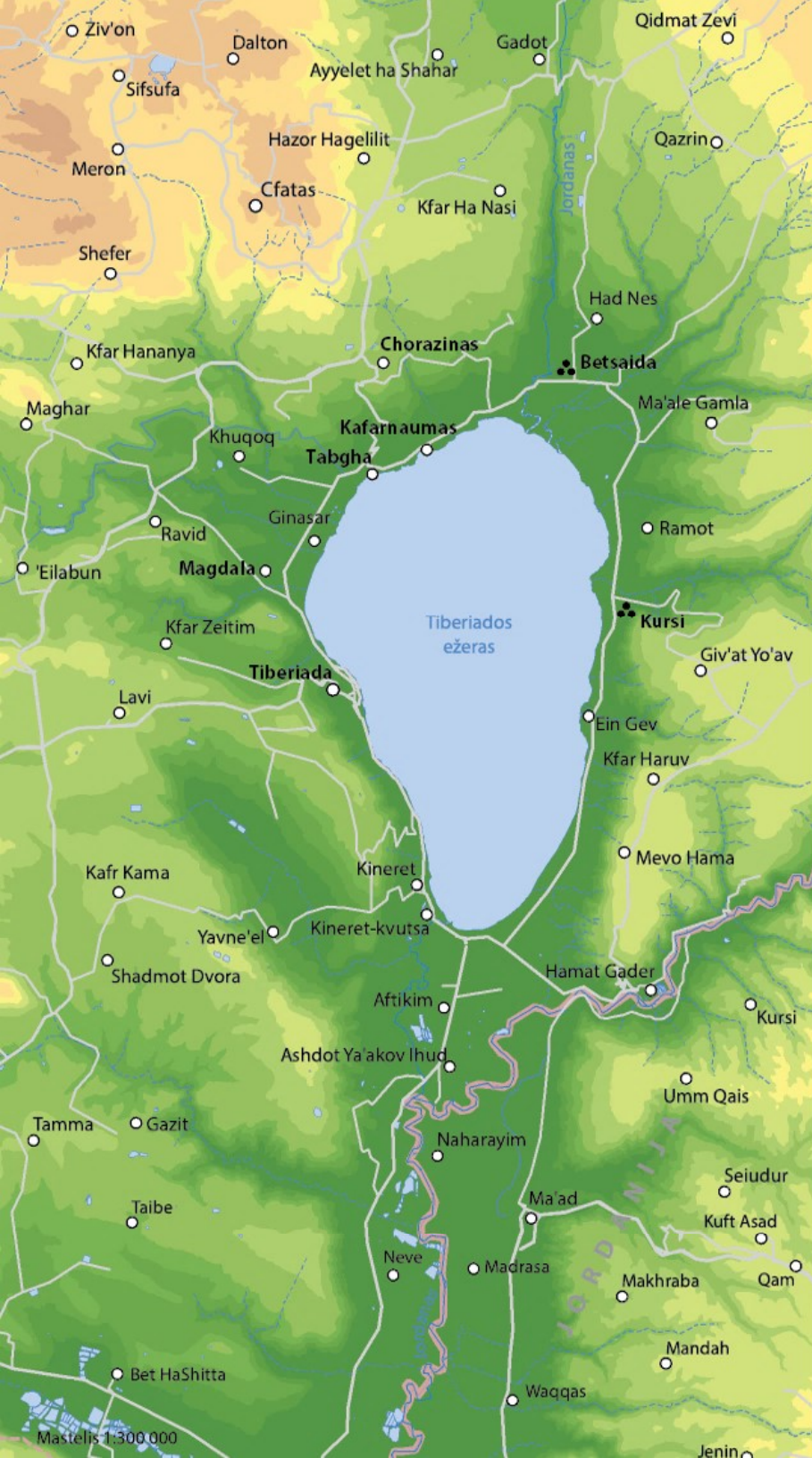
Kai I a. pr. Kr. pabaigoje Erodas Didysis pastatė naują uostą – Cezarėją, Jafa ėmė prarasti savo reikšmę. Prasidėjus žydų sukilimui prieš romėnus, 66 m. Vespasiano kariuomenė miestą sugriovė ir ant kalvos pastatė tvirtovę. Netrukus atsikūrė ir miestas. IV a. čia apsigyveno iš Babilonijos atvykę

APREIŠKIMO BAZILIKA

- G** – Apreiškimo grotai
- 1-29** – antikinio Nazareto urvai, grūdų silosai ir vynuogių presai
- – iš žydų kilusių krikščionių II-III a. sinagoga-bažnyčia su pietine siena
- F** – grotuje įrengtas martyrizmas (kankinio pagerbimo vieta)
- B** – maudyklė-krikštykla

- bizantinių laikų bažnyčia V a.
- H** – pagrindinė nava su apside
- S** – šoninės navos
- Kl** – bizantinis vienuolynas
- Sa** – zakristija
- K** – Kanono mozaika
- M** – Kristaus monogramos mozaika
- A** – atrijus
- kryžininkų bažnyčia XII a.
- 1730 m. pranciškonų pastatytos bažnyčios kontūrai
- 1960-1969 m. pastatyta Apreiškimo bazilika

Tiberiados ežerą maitina į jį įtekanti Jordano upė ir šaltiniai

TIBERIADOS EŽERAS

■ Ežeras pasiekiamas lankant su Jėzaus gyvenimu susijusias vietas jo pakrantėse.

Pavadinimas

Galilėjoje esantis didžiulis ežeras neturi vieno pavadinimo – jis buvo vadinamas įvairių prie jo prisiglaudusių gyvenviečių vardais. Šalia ežero buvo įsikūręs kanaaniečių miestas Kineretas, todėl Senajame Testamente jis vadinamas Kinereto ežeru (Sk 34, 11) arba Kinereto jūra (Joz 12, 3). Mažiau tikėtina, kad pavadinimas kilęs iš vandens telkinio formos – hebrajiškai *kinnor* reiškia „arfa“. Pagal ežero šiaurės vakarų pusėje plytinčią nedidelę, bet derlingą Ginosaro lygumą vėliau ir jis pats pavadintas Genezaro ežeru arba Genezareto jūra.

Naujajame Testamente minėti ežero pavadinimai randami tik Evangelijoje pagal Luką (5, 1). Dažniausiai jis vadinamas Galilėjos jūra (Mt 4, 18) arba Tiberiados ežeru (Jn 6, 1) nuo tokio pat vardo pakrantės miesto. Jėzaus laikais vietiniai gyventojai jį dar vadindavo „Dievo akimi“.

Geografija

Ežerą maitina šiaurėje į jį įtekanti Jordano upė ir krantuose trykštantys šaltiniai (pvz., Tabghos, taip pat jau senovėje garsūs termomineraliniai Tiberiados šaltiniai). Jo ilgis 21 km, plotis 11 km, gylis siekia 45 m. Ežeras tyvuliuoja 215 m

Dabartinė bizantiškojo stiliaus Duonos padauginimo bažnyčia pastatyta 1982 m.

Vietovė

Už kelių šimtų metrų nuo Tel el Oremo ežero pakrantė išsiskiria aukštais eukaliptų medžiais ir vešlia augmenija, nes šioje vietoje trykšta šaltiniai, teikiantys pakankamai drėgmės augalams. Graikiškas vietovės pavadinimas *Heptapegon* ir reiškė „septyni šaltiniai“. Nuo jo kilo ir arabiškas vietovės vardas Tabgha. Tai ypatinga ežero vieta, menanti daug evangelijos įvykių. Ji ir senovėje buvo, ir dabar yra pati žuvingiausia visame ežere. Šaltinių vanduo, bėgdamas per akmenis, prisotina deguonies ir pritraukia žuvų. Tuo pasi-
naudoja žvejai. Galbūt kaip tik čia Jėzus, pamatęs Petrą ir Andriejų, Jokūbą ir Joną, pašaukė juos žadėdamas padaryti žmonių žvejais (Mk 1, 16–20). Šios vietovės žemė nepaprastai akmenuota ir netinkama žemdirbystei. Netoliese stovėjęs senasis pagonių Kineretas nebuvo patraukli žydams vieta, nepaisant gausiai želiančios žolės. Todėl vietovė, nors už kelių kilometrų nuo Kafarnaumo ir šalia romėnų gerai sutvarkyto karavanų kelio, buvo negyvenama ir nuošali. Kaip tik į čia galėjo atvykti Jėzaus mokiniai, kai susirinkusius po misijų kelionės Jėzus paragino: „*Eikite sau vieni į negyvenamą vietą ir truputį pailsėkite*“ (Mk 6, 31).

Nors Jėzus stengėsi pasitraukti nuo žmonių, tačiau kai susirinko gausi minia, jis juos pamaitino, kad grįždami nenusilptų kelyje. Taigi čia įvyko duonos padauginimo stebuklas. Prisikėlęs Jėzus šioje vietoje trečią kartą pasirodė savo mokiniams. Visai netoliese jis skelbė savo palaiminimus, o iš Petro valtys mokė gausiai susirinkusią minią.

V a. mozaika ir akmuo, ant kurio Jėzus padaugino duoną

Duonos padauginimo bažnyčia

Važiuojant nuo Magdalos Kafarnaumo link pirmoji šventovė kelio dešinėje yra Duonos padauginimo bažnyčia. 1932 m. šioje vietoje atlikti kasinėjimai atidengė trinavę bizantišką baziliką. Po ja būta dar senesnės – IV a. statytos 18,1 m ilgio ir 9,5 m pločio bažnyčios. Jos apsidėje stovėjo nedidelis akmuo, ant kurio, kaip tikėta, Jėzus buvo pasidėjęs duoną. Būtent jį krikščionys buvo pavertę altoriumi. Šią nedidelę maldininkės iš Europos Eterijos matytą bažnyčią 419 m. sugriovė smarkus žemės drebėjimas.

V a. viduryje virš sugriautos bažnyčios iškilo daug didesnė bazilika. Nutarus toje pačioje vietoje statyti didesnę šventovę, dėl kylančio reljefo naująją apsidę reikėjo perkelti kelis metrus į rytus ir pakeisti naujosios bažnyčios ašies kryptį. Jos statyba galbūt rūpinosi buvęs Egipto vienuolis, Jeruzalės patriarchas Martirijus (479–486), kurio vardas minimas viename grindų mozaikos įrašų. Jis galėjo paskatinti ir egiptietiško stiliaus grindų mozaikų atsiradimą.

Ši bazilika, dar kartą nukentėjusi nuo žemės drebėjimo VI a. viduryje, buvo visiškai sugriauta 614 m., persų antpuolių metu. Ilgą laiką vietovė buvo visiškai užmiršta. XIX a. pabaigoje ją įsigijo viena Kelno katalikiška draugija. Jos pradėti tyrinėjimai ir atskleidė čia stovėjusių šventovių liekanas ir gerai išsilaikiusias mozaikas. 1956 m. šioje vietoje įsikūrė nuo Jeruzalės Siono kalno abatijos priklausomas benediktinų vienuolynas. Čia ant V a. pastato pamatų buvo pastatyta ir 1982 m. pašventinta bizantiško stiliaus bažnyčia. Architektai A. Georganas ir P. Baumannas išlaikė senosios bažnyčios planą.